

**СТРАТЕГИЯ
ЗА
РАЗВИТИЕ
НА
НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“**

2022–2026

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР / 3
ВЪВЕДЕНИЕ / 4
МИСИЯ / 6
ВИЗИЯ / 6
АНАЛИЗ НА ТЕКУЩОТО СЪСТОЯНИЕ НА БИБЛИОТЕЧНИЯ СЕКТОР / 7
ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ДО МОМЕНТА / 10
SWOT АНАЛИЗ / 12
Силни страни / 13
Слаби страни / 14
Възможности за развитие / 14
Заплахи / 15
СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ ЗА ПЕРИОДА 2022–2026 / 16
ЦЕЛЕВИ ПОЛИТИКИ НА НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕКА / 16
Политика на устойчиво развитие и управление на промяната / 17
Политика на достъп/достъпност / 19
Политика на партньорство, публичност и приобщаване / 22
Политика на мониторинг / 24
РЕСУРСНА ОСИГУРЕНОСТ / 25
ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА / 25
Екип за мониторинг на прилагане на стратегията / 26
Преглед и актуализация на Стратегията / 26

ПРЕДГОВОР

Стратегията на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ за развитие в областта по опазване на книжовно-документалното наследство и осъществяване на функциите по събиране, организиране, обработване, съхраняване и предоставяне за свободно ползване на печатни и други произведения на територията на страната, като има предвид преимуществата на натрупания опит, отчита слабостите в досегашното прилагане на нормативната уредба в областта на българската култура и в частност на библиотечната дейност, възможностите за по-нататъшно устойчиво развитие на добрите примери и практики, както и съществуващите заплахи, свързани с общия стремеж да се опазва общото европейско културно наследство и създаването на условия, то да бъде достъпно за всички. Стратегията отчита изискванията на Закон за културното наследство, Закона за обществените библиотеки, Закон за задължителното депозиране на печатни и други произведения, Закона за авторското право и сродните му права, както и европейското законодателство в областта.

Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ разработи настоящата стратегия в съответствие проекта на Стратегията за развитие на културата в България за периода 2019–2029 г., Национален план за дигитализация на културното наследство, развитие сферата на културата в Плана за възстановяване и устойчивост и по-конкретно изграждане на капацитет за културната администрация и усвояване на нови умения и компетенции, изготвяне на единни стандарти за дигитализация и единна методология за провеждане на координирана дигитализация, придобиване на единна платформа за дигитализация и достъп, както и център за съхранение на дигитализираното съдържание. Стремежът на Националната библиотека е да се преодолеят щетите нанесени върху културната сфера като цяло в резултат на пандемията и се създадат нови бизнес модели и иновативни подходи.

ВЪВЕДЕНИЕ

Библиотеките имат място и основна роля в преодоляването на глобалните предизвикателства на XXI век. в преобразяването на света и неговото устойчиво развитие. Най-характерната и отличителна тяхна черта е, че навсякъде те са най-демократичните институции за достъп до информационни ресурси и услуги. Националната библиотека на Р България представлява съществена част от важна инфраструктура, която подпомага образованието, работните места и растежа на общността и обществото. Тя предлага значим, удобен достъп до информация във всички формати, като ръкописни, печатни, аудио-визуални и дигитални материали. Тя подпомага официалното, неформалното образование и обучението през целия живот, опазването на народната памет, традиционното знание, регионалната история и националното културно и научно наследство. Националната библиотека е естествен партньор за предоставяне на обществен достъп до информация и споделени ресурсни данни. Достъпът до култура е фактор за социалната трансформация на обществото.

Националната библиотека с дейностите си преодолява дигиталното разделение и съдейства за развитието на образованието, грамотността, културата и най-вече за осигуряването на достъп до информация. Дигиталната среда служи като среда, в която се обединяват колекции, услуги и хора, за да се поддържа пълният цикъл от създаване, разпространение, използване и съхранение на данни, информация и знания.

Днес, когато процесите към дигитален свят не просто вървят с пълна сила, а в редица страни на практика се приключили, библиотеката все повече се утвърждава като физическо и дигитално пространство, което подпомага, развива, насърчава четенето, търсенето на информация, проучването, мисленето, въображението и творчеството.

Това е ключова задача пред Националната библиотека – да предоставя стимулираща среда за личностно, социално и културно развитие на всеки член от общността и обществото, като ясно се откроява факта, че развитието не е самоцел, а път за изграждане на визия за бъдещо развитие. Предизвикателствата пред тази задача са разнообразни и следва да бъдат решени чрез системен подход. За тази цел Библиотеката ще търси партньорство със сродни институции, представители на публичния сектор, както и гражданското общество.

В изпълнението на своите основни задачи с национална отговорност, Библиотеката се стреми в максимална степен да бъде в крак с новите предизвикателства на времето, да прилага проактивен подход при хармонизирането на законодателството и политиките в сферата на свободния достъп до книжовното наследство в неговата пълнота на национално, европейско и световно равнище.

Стратегическият документ съдържа разписани средства и индикатори за оценка на изпълнение, които следва да се опишат в План за изпълнение. Конкретните стъпки за достигането на желаните резултати са заложи в годишните планове за дейността на Библиотеката и изпълнение на длъжността на ръководителите и служителите.

По своята същност Стратегията на Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" е замислена като отворен документ, който може да отговаря адекватно на променящите се обществени отношения, породени от възникващите глобални рискове, бурното развитие на сектора на комуникациите, високите технологии и дигитализиращата се среда.

Стратегията съдържа в себе си и механизъм за мониторинг и оценка на изпълнението. Предвидено е изготвянето на междинна оценка и анализ на изпълнението. Целта на този механизъм е коригиращи действия за постигане на очакваните резултати и стратегическата цел на Библиотеката възможно най-ефективно.

Наличието на този стратегически документ дава възможност за устойчиво развитие на Националната библиотека в съвременното общество, който да очертае потенциала ѝ като център в изпълнението на национални и европейски политики в сферата на културата в частност и на обществено-икономическия живот като цяло.

Стратегията е основа за дългосрочната дейност на Библиотеката (2022-2026 г.). Предвид динамиката на новите тенденции за развитие на електронната среда, достъпът до електронни книги в библиотеките като цяло, създаването на електронни ресурси, коопериране между библиотеките, отворен достъп до научно знание и културното наследство, Стратегията съдържа в себе си механизъм за преосмисляне на тактическите и краткосрочни действия на Библиотеката, който да послужи като основа за надграждането на нейната роля и функции.

МИСИЯ

Мисията на Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий" е гарантиране на свободния, отворения достъп до информация на гражданите, като тяхно конституционно основно право и отстояване на принципите за свобода на достъпа до нея, като жизненоважен за социалното, образователното, културното, демократичното и икономическото развитие на отделната личност, организации и общности.

Мисията на Библиотеката е свързана с ключовите за развитието на всяко общество елементи: информация, грамотност, образование, култура и гражданско участие – основа за запазване и закрила на националната културна идентичност и духовни ценности. Чрез продължително и ефективно оценяване на нуждите на своите потребители, Националната библиотека определя свои собствени критерий за качество, с чието прилагане достига до успешно изпълнение на мисията си. Добре обоснованата мисия, позволява на Библиотеката да разработва краткосрочно и дългосрочно планиране и формулиране на конкретни цели и задачи.

ВИЗИЯ

Визията, с която е разпознаваема Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", е нейната политика в областта на културата, насочена към създаването на условия за устойчиво културно развитие и духовно консолидиране на нацията, утвърждаване на българската национална идентичност, чрез изграждане на визия за самобитната българска култура, традиции, писменост и уникално книжовно наследство, както и активна международна дейност за популяризиране достиженията на българските творци. Националната библиотека чрез осъществяване на симбиозата между съхранена традиция и модерни технологии, осигуряване на улеснен достъп до националното книжовно богатство, развитие на професионалния потенциал на библиотечните специалисти, формира базата за нова социокултурна действителност, осигурявайки ефективно информационно обслужване на широк и разнороден кръг потребители. Библиотеката като "място" предоставя възможност на всеки потребител за

информиран избор, за социални контакти, за формиране на основни компететности през целия живот, както и за насърчаване на креативната общност.

АНАЛИЗ НА ТЕКУЩОТО СЪСТОЯНИЕ НА БИБЛИОТЕЧНИЯ СЕКТОР

При провеждането на стратегическо планиране следва да се направи анализ на досега постигнатите резултати от Национална библиотека в контекста на състоянието в библиотечно-информационния сектор. При осъществяването на своите функции и политики, Библиотеката се ръководи от основните принципи при управлението, с цел постигане на максималното им изпълнение – навременно, точно, коректно и ефикасно:

- обективност;
- принцип на правната регламентация;
- ефективност – достигане на поставените цели с минимум нежелани отклонения, в най- кратки срокове и с най-малко разходи;
- принцип на системност;
- принципи на еднопосочност на управлението – демократизъм и централизъм – съчетава творческата активност и инициативата на хората;
- принцип на материална и духовна заинтересованост.

Дейността на Националната библиотека е насочена към разширяване и улесняване на достъпа на потребителите до книжния фонд, културното наследство и всяка информация при отчитане интересите на обществото и отделния гражданин. Именно библиотеките са един от ключовите елементи на съвременната информационна среда и на единното глобално информационно пространство. Неотменно изискване и условие за изграждането на информационно общество е правото за равен и демократичен достъп до информация. Имайки предвид, че една от основните функции на библиотечната институция е информационната, няма по-подходяща обществена структура за осигуряване на максимално открит достъп до информационни ресурси за цялото общество. Оперативното и качествено осигуряване на информация изисква модернизирани процесите за събиране, обработка и предоставяне на информация и развита информационна инфраструктура. Много автори отбелязват съществуването на

тенденция за ограничаване на дейностите на библиотеките в традиционните им измерения под влияние на новите информационни технологии. Но всъщност е необходимо същите тези технологии да се възприемат като начини за предоставяне на нови, допълнителни възможности на библиотеките в информационното общество, които да инициират различни проекти и програми, актуални посоки на развитие и повишаване на социалния им статус, роля и значение.

Съвременното информационно общество и актуалната информационна среда, породена от него, отправят редица предизвикателства пред библиотечните институции. Наложената днес нова информационна структура изправя библиотеките пред необходимостта не само да запазят своето традиционно място, но и да бъдат неотменна и съществена част от новата културно-образователна социална среда. За да намерят своето място в това информационно пространство са необходими редица градивни преобразувания в библиотечните дейности и политики – от кардинални промени в технологичните процеси, през организационно-функционалната структура до промяна в квалификацията и изискванията към експертите в библиотеките.

Днес сме на прага на един нов свят, в който създадените световни знания и информация са все по-значими и ценни, но същевременно и все по-достъпни. Стремим се към постигането на интелигентен растеж и изграждането на общество, базирано на знанието. Взаимодействието между образованието, бизнеса и икономиката се очертават като приоритетни, както в политическите, така и в социалните и икономически програми. Понастоящем тенденциите за развитие на световно и европейско ниво поставят Библиотеката пред сериозни предизвикателства, свързани с изпълнението на нейните задължения, но също така се предоставят нови възможности за справяне с възникналите трудности. С навлизането на новите информационни и комуникационни технологии в обществения живот се осъществява радикална трансформация в мисленето, отношението и потребностите на хората. Създава се общество, в което знанието и информацията стават все по-важни. Такава културна или образователна среда създава активни потребители, без ограничения в търсенията си, със стремеж за решаване на проблеми и постоянно развитие на компетенциите си. Създават се потребности от постоянен и неограничен достъп до цялото акумулирано световно знание и информация, необходимост от трансформиране на пътищата и начините за

получаване и усвояване на знания. Тези промени в потребителските нагласи и актуалните технологични възможности довеждат до създаването на електронно и мобилно обучение, на дигитални и мобилни дигитални библиотеки. Тези нови форми целят да оптимизират събирането, споделянето и използването на информация и знания, така че да отговорят максимално ефективно на нуждите и потребностите на съвременното общество.

В контекста на всички тези промени в съвременната информационна среда неизбежно се променят и функциите и ролята на обществената библиотеката. Като обществена институция тя трябва да задоволява всички актуални потребности на обществото. Политиките на Библиотеката трябва да са синхронизирани с обществените приоритетни области за развитие на обществото и да работят в подкрепа на решаването на предизвикателствата пред тях. С активното използване на новите информационни и комуникационни технологии, библиотеките като институции на паметта трябва чрез текущо осъвременяване на дейностите си и обслужването си да имат основна роля в редица обществени процеси, като:

- . активно участие в съвременните образователни процеси, чрез предоставяне модерни и актуални подходи за обучение, електронни образователни ресурси, дигитални платформи за обучение и др.;

- да помагат и участват в развитието на науката и научните дейности чрез изготвяне на наукометрични и статистически анализи на национално ниво, подготовка и систематизиране на релевантна информация и др.;

- активно включване на новите компютърни и комуникационни технологии в дейностите в спектъра на предлаганите услуги на библиотеките – „виртуални“ читални, библиотечни класни стаи, онлайн комуникации и обслужване, електронна доставка на документи;

- изграждане на дигитални и мобилни дигитални библиотеки към традиционните, чрез които да осигуряват непрекъсваемо (7 дни /24 часа) обслужване на потребителите с нужните им ресурси;

- създаване на „зелени“, устойчиви и екологосъобразно изградени библиотеки, чиито дейности да се ръководят от екологосъобразни принципи;

- библиотеките могат да бъдат основни центрове за социално включване и ефективно удовлетворяване на обществените нужди и стремежи на всички обществени групи, като специално внимание се отделя на хората със специфични потребности – имигранти, хора с увреждания, незрящи, лишени от свобода и др.

- библиотечните институции трябва да бъдат ключова информационна точка и центрове за подпомагане на е-Управлението (е-Правителство + е-Образование + е-Здравеопазване + е-Бизнес + е-Правосъдие + е-Демокрация) на страната, както и инструмент за активно участие на гражданите в обществения живот;

- да бъдат институция, съдействаща активно за общественото и икономическо развитие на страната, активно подпомагайки бизнеса, предприемачеството и внедряването на иновации;

Библиотечните институции са един от основните елементи на съвременното информационно общество и могат да решат редица обществени предизвикателства, стига адекватно да внедрят в своето образователно и информационно осигуряване и съвременните информационни и комуникационни технологии, в отговор и в изпълнение на препоръките в редица международни стратегически документи.

ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ДО МОМЕНТА

Събитията през 2021 г. промениха начина, по който Библиотеката изпълнява своята мисия днес и през следващите години. Кризата COVID-19, със своите многобройни и остри въздействия върху България и извън нея, е прецедент в нашето съвремие и предизвикателство за нашето общество и икономика, което в крайна сметка изискваше бързо и широкообхватно адаптиране на начина на работа за поддържане на функционирането на Националната библиотека и обслужването на потребителите.

В отговор на COVID-19 Библиотеката предприе бърза трансформация на модела на потребление и достъп до предлаганите услуги. Способността да направим това до голяма степен се основава на цифровите ресурси, разработени през последните години и свързани с дигитализиране на документи, създаване на нови онлайн услуги и платформи, които дават на потребителите достъп до съдържанието, от което се нуждаят.

Националната библиотека продължи да работи по важния стратегически приоритет за дигитализация на колекциите от фонда на Библиотеката. През годината са организирани и проведени преобладаващо и приоритетно онлайн изложби, виртуални събития, срещи и участия в онлайн форуми и конференции. Чрез онлайн и офлайн услугите, в областта на културата, образованието, литературата и изкуствата Националната библиотека създаде добавена стойност към мисията си да опазва книжовното богатство на нацията:

- осигуряване на удобен достъп до информационните ресурси на Библиотеката и формиране на информационна култура у потребителите;
- подобряване на качеството и разширяване обхвата на библиотечно-информационните услуги, предоставяни на базата на традиционни и нови технологии;
- осъществяване на контрол върху изпълнението на Закона за задължителното депозиране на печатни и други произведения и разпределение на депозитните екземпляри;
- обогатяване на фонда с нови документи на базата на депозит, книгообмен и покупка;
- поддържане на Архив на българските печатни и други видове документи;
- изработване на Текущата национална библиография;
- издирване, събиране, съхраняване и обработване на ръкописно-документалното наследство;
- осъществяване на статистическото отчитане на книжовната продукция на България;
- съставяне и поддържане на онлайн базата на Националния регистър на издаваните книги в България;
- извършване на научноизследователска и приложна дейност в областта на библиотекознанието, библиографията, книгознанието, архивистиката;
- изработване на национални библиотечно-библиографски стандарти, класификационни схеми и други видове нормативни документи;
- популяризиране на научноизследователската, библиотечната, библиографската и методическата дейност, чрез издаването на монографии, сборници и списания от издателството на Националната библиотека;

- дейност на Агенцията за присъждане на международни стандартни номера на издания и организации (ISBN, ISSN, ISMN);
- развитие на социокултурни дейности, създаване на читателски общности;
- разработване на проекти, провеждане на събития в културния календар на Библиотеката;
- обучения за повишаване на квалификацията на служителите;
- модернизиране на организационната структура на Библиотеката;
- осъществяване на методическа помощ и професионални контакти с библиотеките в страната;
- сътрудничество със световните професионални организации и осъществяване на международни контакти с библиотеки и други сродни институции по света;
- развитие на административния капацитет на институцията със завършен и ефективно развиващ се човешки ресурс;
- създадени и утвърдени йерархични механизми за комуникация, работа и взаимодействие;
- постигната разпознаваемост в обществото;
- високо ниво на междуинституционално сътрудничество чрез участие в множество междуинституционални формати и работни съвместни проекти базирано на изградена стабилна мрежа от партньори на национално и международно ниво;
- повишена информираност на обществото за дейността на Библиотеката, чрез информационни кампании, международни конференции, проведени обучения и медийна активност.

SWOT АНАЛИЗ

Формулирането на стратегическите цели на Национална библиотека "Св. св. Кирил и Методий" е на база на изготвен SWOT - анализ на силните и слаби страни, както и на възможностите и заплахите на вътрешната и външната среда. В тази връзка може да се каже, че SWOT – анализът е мост между изводите от анализа и формулирането на насоките на бъдещото развитие.

Съотношенията между категориите изводи при този метод се изчисляват на база на пространствата, заключени между отделните стойности. При определянето на стратегическите цели се търси или свързване на благоприятните фактори (силните страни и възможностите), и/или някакво елиминиране, трансформиране или неутрализиране на неблагоприятните фактори (слаби страни и заплахи) на база на благоприятните.

Силни страни

Изградена национална законодателна и правно-нормативна рамка в областта на основните функции на библиотеките, техните цели, дейности и конкретни задачи със Закона за обществените библиотеки, Наредба за съхраняването, ползването и разпореждането с документи от библиотечния фонд, Стандарт за библиотечно-информационното обслужване.

Натрупана добра практика и опит в системата за предварително обсъждане на проекти на нормативни и административни актове, както и своевременното изработване на вътрешни нормативни актове - правила, инструкции, заповеди и тяхното своевременно актуализиране и изпълнение.

Добра вътрешноорганизационна структура на администрацията и подготвени професионални кадри с дългогодишен експертен опит и успешно привличане на допълнителен човешки ресурс по проекти, доброволци, стажанти, приятели на словото и книгата.

Централизирани и приотиризирани са процесите по дигитализиране на документите, както и организацията и реда по съхраняване/съхранение.

Разработен и достъпен е нов сайт на Библиотеката, който е синхронизиран с европейските стандарти и е съобразен с изискванията на Държавна агенция „Електронно управление“ за достъпност до уеб-сайтове и мобилни приложения.

Добро познаване на опертивните програми, обвързани с финансиране от Европейски структурни и инвестиционни фондове и участие в тях.

Разпознаваемост на Националната библиотека, като културна институция чрез осигуряване на свободен достъп до нейните фондове и книжовното наследство.

Поддържане и разширяване членството на Библиотеката в международни инициативи и общи програми за културен обмен.

Слаби страни

Ограничен финансов ресурс (бюджет и заплати).

Недостиг на помещения за книгохранилища и фондохранилища.

Отдалеченост на съществуващите такива и сериозна трудност при поддържането им и пригодността им за съхранение на фонда.

Финализиране на процеса на миграция към нов програмен продукт за споделяне на съдържание от Дигиталната библиотека.

Нерешен в цялостта си е проблемът с електронното архивиране на Архивът на българската книга.

Не са взети досега правителствени решения за избор на модел за електронно архивиране – централизиран или децентрализиран, за неговото финансиране и дизайн на модула.

Малка щатна численост и текучество на предимно млади кадри, поради ниското заплащане.

Недостатъчен брой тясно специализирани ИТ специалисти в областта на дигитализацията и познаването на спецификата на библиотечен софтуер и липса на интерес поради ниското заплащане.

Възможности за развитие

Предстоящо модернизиране на националната правна рамка и най-вече основният законодателен документ, регламентиращ дейността на Библиотеката – Законът за обществените библиотеки и съпътстващите го документи.

Синхронизиране на политиките на Библиотеката с обществените приоритетни области и засилване на посредничеството при намирането, оценката и обработката на необходимата, релевантна информация в огромните информационни масиви.

Стандартизиране на добри практики основани на досегашния български опит и традиции в осигуряване на свобода на достъпа до информация и защита на правата на гражданите в това отношение.

Разработване, създаване и утвърждаване на национална стратегия за развитие на културата и в частност на библиотеките в страната.

Утвърждаване на национално ниво на мерки за опазване и достъп до националното книжовно наследство.

Утвърждаване ролята на библиотеките в информационното общество и в частност регламентиране на условията, свързани с характеристиките на определянето, функционирането и целите на Националната библиотека, като носител на основните идеи за представяне на българското културно и книжовно наследство пред света.

Непрекъснато повишаване и подобряване на удовлетвореността на потребителите на Библиотеката – граждани, институции, организации и партньори от предоставяните услуги.

Изграждане на система за получаване на регулярна обратна връзка от голям брой заинтересовани страни, чрез създаване на нов тип отношения, взаимодействие и координация между тях.

Задълбочаване и разширяване на сътрудничеството с академичната общност и неправителствения сектор.

Засилено участие в инициативи, форуми и структури на ниво ЕС и в международен план, с цел насочване и провокиране на правителството към подкрепа и провеждане на политики за развитие на информационната инфраструктура и разширяване на достъпа до информационните ресурси на Библиотеката.

Разширяване на възможностите за външно финансиране.

Заплахи

Подценяване на заплахите и рисковете, свързани с дейностите по опазването и съхранението на книжовното културно наследство, както и осигуряването на достъпа до него.

Създаване на правна несигурност в резултат на продължително забавяне на процеса на наложителни законодателни промени в областта на изпълнение на основната мисия на библиотеките и въпросите свързани с финансирането на дейностите по реставриране, консервиране и дигитализиране на ръкописи, редки и

ценни документи, с цел запазване на оригиналите и осигуряване на достъп до тях от широк кръг ползватели.

Недостътъчно финансово осигуряване в средносрочен план.

Политически нестабилна обстановка с промяна на приоритетите, целите и действията по отношение на функционалните характеристики на Националната библиотека.

Опасност от затруднения или невъзможност за изпълнение на функции и задачи в случай на засилване на тенденцията от текучество на високо квалифицирани кадри.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ ЗА ПЕРИОДА 2022–2026

Дългосрочност на политиката за събиране, обработване, организиране, съхраняване и опазване на книжовното историческо наследство и културната памет за развитие на българската идентичност;

Социализиране на културното наследство и разкриване на неговия потенциал като фактор за устойчиво развитие;

Дигитализация на културното и книжовно наследство с цел опазване на културните паметници и осигуряване на достъп до тях от широк кръг потребители и ползватели;

Реализирана устойчивост на предоставяните от Националната библиотека услуги, чрез система от инициативи за повишаване на професионалната квалификация и експертиза на библиотечните специалисти;

Приложен проактивен подход в международното сътрудничество за популяризиране на българското книжовно и културно наследство.

ЦЕЛЕВИ ПОЛИТИКИ НА НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕКА

В изпълнение на своите стратегически цели Националната библиотека изработи и утвърди набор от политики, които отговарят на добрите практики на европейските и

международни стандарти. Политиките са съобразени основно и с относимите стратегически документи на национално ниво.

Политика на устойчиво развитие и управление на промяната

С оглед на факта, че резкият технологичен процес в информационните технологии създава качествено нова среда, в която трябва да се осъществява процесът по съхраняване и опазване на книжовното наследство, съществува нуждата от мониторинг на тенденциите за развитие и привеждане на работния процес и функционирането на Националната библиотека в съответствие с новите промени в социалната, комуникационната и технологичната сфера, с цел посрещане на възникналите предизвикателства. С цел затвърждаване и надграждане на досега постигнатите резултати, Библиотеката прилага политика на устойчиво развитие и управление на промяната. В качеството си на културен институт и носител на специфичните национални и народностни особености, тя продължава уверено да отстоява и своите социални и информационни функции на базата на технологичното, обществено и социално развитие. Съхранява културно историческото наследство, изграждащо българската културна идентичност и създава устойчиви механизми за предаването му през поколенията.

Важен елемент от реализиране на политиката на Библиотеката е радикалното подобряване на условията за съхранение на ценното документално и културно книжовно наследство чрез осигуряване на подходяща среда за съчетаването на традиционните книжни и електронни фондове.

Голямото предизвикателство пред Библиотеката е в това, че грижата за културното наследство изисква време, отговорност, адекватна оценка на съвременната икономическа реалност и специфичен управленски подход на базата на устойчиво мислене. Мислене, което дава насоката за възприемане на Библиотеката като основна институция и елемент на съвременното информационно общество и като такава може да реши редица обществени предизвикателства, свързани с информационно образователните, комуникационни и технологични промени и в отговор на препоръките в редица международни стратегически документи. Устойчивостта в постигането на конкретни резултати е израз на сигурна, ефективна и висококачествена информационна

среда. Националната библиотека гарантира достъпът до информация, което я превръща в ключова институция в съвременното информационно общество. Тя съхранява и е в състояние да предостави в дългосрочен план надеждна информация, информационно-комуникационна инфраструктура, обучение за ефективно използване на информационните ресурси, както и използване на информацията за идните поколения. Този потенциал може и трябва да бъде ефективно оползотворен при функционирането и развитието не само на днешното общество, а и на очакваните бъдещи промени, за преодоляване на глобалните предизвикателства и устойчивост в развитието му.

Търсенето и оценяването на стойността на информацията, знанието и културата са знакови елементи на настъпващите промени в съвременното общество, затова и Библиотеката развива благоприятна среда от своите основни цели да насърчава и подкрепя развитието, обучението, креативността и иновативността; да доказва ценността и важността на висококачественото информационно обслужване за реализиране на културен, социален и икономически растеж. За изпълнение политиката на устойчиво развитие и управление на промените са набелязани няколко ключови насоки:

- опазването на книжовно-документално наследство в различните му форми и при максимална координация с институциите на паметта, осигуряване на инструментариум и инфраструктура за насърчаване на добрите професионални практики;

- информацията и знанието като насока включва изграждането на модел за насърчаване на равния достъп до всички осигурени информационни източници във всякакъв формат и място – модел, който подчертава иновациите и креативността на Библиотеката;

- Библиотеката в/и обществото – предложени инициативи, които да изградят компетентни, информирани и активни общности;

- изграждането на капацитет като насока предвижда повишаване на влиянието, авторитета и експертизата на библиотечните специалисти като библиотечни консултанти за читателите и посетителите на национално, европейско и международно ниво,

Настоящата политика е насочена едновременно към разкриване на потенциала и възможностите на Библиотеката за постигане на целите за устойчиво развитие, изграждане на силно присъствие в международните организации, съвместна работа с други библиотеки и библиотечни асоциации за идентифициране на ключовите законови и финансови предизвикателства, както и формиране на обществено мнение относно отвореният достъп до библиотечните ценности, интелектуалната свобода и правата на човека.

Политика на достъп/достъпност

Тази политика се изразява в максималното улесняване на достъпа на гражданите, потребителите, ползвателите и читателите да всички услуги, предоставяни от Национална библиотека "Св. св. Кирил и Методий". Тя е една от водещите политики при изпълнението на основната функция на Библиотеката да осигурява достъп до книжовно-документалното и културно наследство и до обществена информация. Политиката на достъпност ще спомогне за адекватното, навременно и професионално предоставяне на информация и подходящи услуги за насърчаване на универсалната, информационната и дигиталната грамотност. Без съмнение е фактът, че новите възможности и перспективи са свързани с достъпа до информация и знание. Публичният достъп до информационни ресурси дава възможност на хората да вземат информирани решения и да подобрят качеството си на живот. Общностите, които имат достъп до постоянна и релевантна информация за всички, имат много по-добри възможности за качествено образование, култура, наука и иновации. Библиотеката гарантира информационна осигуреност на своите публики и подпомага реализирането на всяка опознавателна и образователна цел. Преходът от хранилище на документи в информационно-образователно средище превръща Библиотеката в институция с уникални и незаменими социални, културни, научни образователни функции с основна роля във всички съвременни обществени процеси. За да продължи да бъде мястото, което предоставя свободно всички необходими възможности за пълноценно достъпване на книжовното наследство и информация е необходимо да се отчитат постоянно променящите се условия на обществената среда и да се набелязват и реализират адекватни политики, дейности и актуални информационни ресурси. Новите

подходи, начини и средства за задоволяване на обществените потребности, надграждането на традиционната ѝ роля, без да я омаловажава, търсенето на нови пътища към съвременните и бъдещи ползватели, е в центъра на политиката за открит, свободен и пълноценен достъп. Максимално адекватна на съвременната информационна среда, Библиотеката използва и развива възможностите на информационните и комуникационни технологии, като ги включва във всички подходящи за това процеси и дейности. Осъществяване на проактивна политика за привличане на различни читателски публики, разкриване на модерни арт пространства, създаване на тематични дигитални платформи и пространства, търсене на креативни форми на общуване с потребителите. Безспорен е фактът, че дигиталните колекции като част от библиотечните ресурси, достъпни посредством мобилни устройства и технологии, е задължително условие за видимостта, достъпността и активното участие в глобалната информационна среда. Дигитализацията на културното наследство във сферата на библиотечната дейност е сложен технологичен процес включващ като минимум следните стъпки:

- сканиране на оригиналите;
- създаване на метаданни (библиографски описания);
- графична обработка на сканираните копия;
- OCR – превръщане на графиката в подходящ за търсене текст;
- съхраняване на дигиталните копия.

Подборът на документи за дигитализиране е съобразен с регламентирани критерии, които включват показатели като: *уникалност на оригинала; необходимост от съхраняване на редки и ценни документи на хартиен носител, физическо състояние на книжното тяло на оригиналите, обществена значимост и интерес, читателско търсене.*

Дигитализацията на ръкописи, документи, редки и ценни издания е предшествана от реставрация и консервация. Създаването на дигитални копия обезпечава запазването на оригинала от повреда и похабяване и прави възможно организирането на дигитални архиви за съхранение на книжовното наследство, а това е една от най-силните страни, а това е една от най-силните страни на Националната библиотека, която е преварната в стратегическа цел за изпълнение. Чрез публикацията

на дигитализираните документи в интернет пространството се достъпват и разкриват за широката публика колекции, които до този момент са били достъпни само локално, а понякога и при специфичен режим на ползване.

Много важно условие днес и при бъдещи предизвикателства е спазването на демократичните принципи при информационното осигуряване – достъпността до информационните ресурси и услуги трябва да е осигурена за всички членове на обществото, независимо от националност, възраст, език, религия, образователно ниво и икономически статус. Всички процеси при обслужването на потребителите трябва да са съобразени със законовите и нормативни изисквания.

Ролята на Библиотеката за компетентно, сигурно, точно информационно осигуряване нараства и придобива ярка значимост поради факта, че се появяват все повече нови аспекти в новата, променяща се информационна среда, изискващи професионалната намеса на подготвени информационни специалисти. Масовото предлагане на информация, масовият достъп до технологии, но все по-трудното ориентиране на потребителите в достъпваната информация, извежда на друго ниво професионалната компетентност, знания и умения на библиотечните специалисти, които имат задължението да систематизират, оценяват и предоставят на потребителите само достоверна и проверена информация. Информационната и комуникационна грамотност е вече политика за ефективно взаимодействие с потребителите на Библиотеката. Отворените информационни ресурси също изисква умения за цифрова грамотност: дефиниране, достъп, управление, оценка, интегриране, общуване, създаване на цифрова информация за ползвателите в XXI век. Цифровата грамотност има огромно въздействие върху процесите на учене през целия живот по отношение на достъпа до правилна информация чрез използване на надеждни информационни ресурси, следователно, тя придобива все повече жизненоважна роля.

Публичният достъп до информация като главно законово задължение на Библиотеката я поставя на място в обществената инфраструктура, което да осигурява конституционните права и свободи на гражданите за публичен достъп до информация, чрез развити от нея политики за системи за обществен достъп, които могат да отговорят на потребностите на обществото, като осигуряват леснодостъпна и достоверна информация за гражданите, бизнеса и различни държавни субекти.

Политика на партньорство, публичност и приобщаване

В своята дейност Библиотеката се стреми да изгради стабилни партньорски отношения с потребителите, гражданските организации, бизнеса, държавните институции, неправителствените организации и международните партньори в сферата на опазването и достъпването на културно-историческото книжовно наследство. Задълбочаването на сътрудничеството със сродни организации на международно ниво, както и с всички заинтересовани страни на национално ниво, е приоритетна задача и цел на Библиотеката, която би довела до усъвършенстване на работните процеси в сферата на предоставяне на услуги и достъпът до информационни ресурси. Сериозни възможности за развитие на тази политика се крият в сферата на нормативното, проектното, международното взаимодействие на Библиотеката и останалите субекти, имащи отношение към неприкосновеността на достъп от всички до информация и знание.

Политиката на партньорство е неразривно свързана с тенденциите за развитие в международен план за създаване на дигитални центрове, международни дигитални библиотеки и портали, участие в общонационални мрежи за цифровизация.

Международното културно сътрудничество се базира на свободата на изразяване, взаимното разбирателство и зачитане на основните ценности. То насърчава международните културни отношения, основани на дългосрочни ангажименти, взаимен интерес и разбиране, контакти между хората и съвместно творчество. Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се ръководи от онази трайна воля на българите да бъдат опазени и извисени духовно чрез своята национална идентичност особено ярко изразена в книжовното наследство. Идеята е да се покаже органична тъкан между онова, което е било някога и това, което чествуваме, славим и създаваме днес. Основната тенденция, а и задача, е да имаме облик, който да представяме в процесите на международното сътрудничество, защото още от най-ранните си проявления българската ръкописна книга се е отличавала със своя демократизъм и универсалност. Затова днес книгата се възприема като основен стожер на идентичността на нацията, но и като медиатор в диалога на културите. Политиката на градивно партньорство между библиотеките за насърчаване на международното сътрудничество, създаване на

пространство за споделяне и обмен на експертен опит, популяризиране добрите практики, координиране на общи, споделени решения и инициативи е превърната в цел, както и реализирането на някои основни задачи:

Осъществяване на съвместни инициативи и срещи с културни институции, посолства, дипломатическите мисии и експерти;

Усъвършенстване на съвместната работа със следните национални и международни библиотечно-информационни системи – The European Library (TEL), World Digital Library (WDL);

Поддържане и разширяване на членството си и участие в инициативи на международни библиотечни организации, като организира конференции и домакинства при други общи програми за културен обмен;

Дейности, свързани с търсене и реализиране на проекти, които в своята същност са уникални, поради възможността в определен период от време с ресурса на финансиране да се разработят продукти и услуги в полза на модернизирани на културния институт, превръщайки го във фактор за устойчиво развитие на градския културен капитал, притежаващ икономическа и социална стойност, като културна индустрия, обогатявайки възможностите му за взаимодействие със съвременните изкуства, както и превръщайки го в гостоприемна среда за привличане на аудитории и участници извън България за съвместно създаване на културни продукти и за домакинство на международни културни събития.

Работата на Национална библиотека в съответствие със съвременните тенденции и модели, отговаря адекватно на обществените информационни потребности и интересите на потребителите на национално и международно ниво, като основният стремеж е да се разшири максимално и да се демократизира достъпа до информация като се включи в международния обмен на информация и коопериране в областта на съхранението, опазването и представянето на културното наследство.

В съответствие с целите на Стратегията, Библиотеката предприема последователни мерки за създаване на условия за максимална видимост за обществото на механизмите и резултатите от функционирането на институцията. Процесът на откритост въвлича всички заинтересовани страни във взимането на важни решения, както и цялостното влияние върху библиотечния сектор.

Прилагането на политиката по публичност и приобщаване е насочено най-вече към всички потребители, ползватели, читатели и гражданите. Следвайки принципите на ефективност и ефикасност се развиват идеи за повишаване на осведомеността на обществото.

Политика на мониторинг

Чрез провеждането на политика на мониторинг Националната библиотека се стреми да окаже определено влияние върху регулаторната среда на национално ниво, с цел да гарантира доброто опазване и съхранение на книжовното наследство и съществуващия книжен фонд от вчера и днес за бъдещето, да осигурява на обществото достатъчно ефикасни и ефективни услуги, създавайки условия и организация на фонда и културното книжовно наследство по начин, който да позволи максимално широк, лесен и свободен достъп до тях, да предоставя максимално пълна автентична информация на обществото, спомагайки за повече отговорност и добро управление.

Политиката включва осъществяване на мониторинг на развитието и измененията на национално ниво – в националната правна рамка, с цел привеждането и в съответствие с принципите и стандартите на европейско и международно ниво, с определена целева група – органи на държавната власт, които имат отношение към съответната част на изменящата се правна рамка, както и участие в подготовката и задължително даване на становища по проекти на закони и подзаконови нормативни актове, свързани с дейността на библиотечния сектор. Проектите на нормативни актове следва да минават през оценка на въздействието – в съответствие с Ръководство за изготвяне на оценка на въздействието от Министерски съвет.

Политиката на мониторинг е насочена към субектите, участващи в нормотворческия процес в България и налага установяването на тясно сътрудничество с тях.

РЕСУРСНА ОСИГУРЕНОСТ

За успешното прилагане на Стратегията е нужно адекватно ресурсно обезпечаване. Тъй като Стратегията е неразривно свързана с изпълнението на основните функции и цели на Националната библиотека, всичкият човешки и финансов ресурс ще бъде насочен към нейното изпълнение.

Човешки ресурси – Прилагането на Стратегията е отговорност на Библиотеката, и за нейното успешно изпълнение ще допринесе целият състав служителите в специализираната и общата администрация и други специалисти. За провеждането на начертаните политики и изпълнението на набелязаните дейности ще бъдат определени конкретни структурни звена, които да ги приложат на практика.

Финансови ресурси – Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ е второстепенен разпоредител с бюджетни средства към Министерство на културата. Дейностите на библиотеката се финансират от държавния бюджет и от приходи от предоставяне на услуги, определени в Правилник за дейностите на библиотеката, както и различни подходи за осъществяване на проектна дейност за подобряване на доходно-разходната структура на Библиотеката и изпълнението на заложените стратегически цели.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Стратегията ще се прилага от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и нейните библиотечни специалисти и служители, като за целта е изготвен план, в който са заложили конкретни действия и отговорници за изпълнение. На база на стратегическите цели в настоящия документ, всяка година до 31 декември, административните звена изготвят предложения за работен план за следващата година. Предложенията за годишни работни планове се докладват от зам.-директорите на отделните дирекции на Дирекционен съвет на Библиотеката.

При изготвянето на индивидуални работни планове на служителите от Библиотеката се отчитат стратегическите цели и конкретните цели, заложили в годишните работни планове на административните звена.

Екип за мониторинг на прилагане на стратегията

Мониторингът по текущото изпълнение на Стратегията ще се извършва от определени за това специалисти от съответните дирекции, предвид разписаните задачи по отговорности и под ръководството на съответния зам.-директор.

Всяка година до 15 юни, отговорните лица предоставят информация до Директора на библиотеката за текущото изпълнение на мерките и дейностите, чрез посочване на конкретните индикатори и показатели. Отговорните лица ще имат за задача да измерват постигнатите индикатори, да следят за отклонения от Стратегията, като се отчитат пред Директора на годишна основа (към 30 ноември на текущата година). Информацията за напредъка по изпълнението на Стратегията се включва в ежегодните отчети на Библиотеката за нейната дейност.

Преглед и актуализация на Стратегията

Стратегията подлежи на актуализация по предложение на мониторинговия екип, във връзка с настъпили изменения, които могат да бъдат породени от външни (изменения в държавната политика, промени в правната рамка и стандартите на национално и европейско ниво) и вътрешни фактори (изменения в ресурсната осигуреност на Библиотеката, преценка на заложените цели) до месец март всяка година.

Контролът по изпълнение на Стратегията се осъществява от Директорът на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.